

Uit naam van de Natuur

Barbara De Coninck

*Stat rosa pristina nomine,
Nomina nuda tenemus*

Umberto Eco, *De Naam van de roos* (1980)

Vrije val

Helemaal aan het einde van *De Naam van de roos*, na de uitslaande brand die de beroemde bibliotheek van de Piemonteese abdij in de as heeft gelegd en vooraleer ze voorgoed van elkaar afscheid nemen, zegt de franciscanermonnik William van Baskerville aan zijn secretaris, de jonge novice Adson van Melk, dat *de roos van voorheen bestaat als naam: naakte namen houden wij over*.

En ofschoon *De Naam van de roos* op de eerste plaats een verbeeldingsvolle roman en een taal filosofisch meesterwerk is dat, karakteristiek postmodern, uitpuilt van geraffineerde citaten en filosofische verwijzingen naar de diepste krochten van de middeleeuwse scholastiek, kan men het orgelpunt van deze roman ook als een vermaning aan *ons*, lezers in de eenentwintigste eeuw, lezen.

Zoals zovelen onder ons ben ook ik bang, boos, verdrietig en ontdaan in het aanschijn van de voortdurende, razendsnelle afkalving van de ons omringende natuur — de instorting van aantallen en soorten vogels en planten, zoogdieren, vlinders, bijen en andere insecten ten gevolge van habitatverlies, versnippering en verharding van het landschap, verstoring, vervuiling, vermesting, pesticidengebruik, slechte waterkwaliteit, invasieve soorten (exoten), overbevissing en niet het minst de ogenschijnlijk onbeheersbare opwarming van de aarde en alle akelige verschuivingen die daarmee gepaard gaan.

Het lijkt of we ons in vrije val bevinden.

De natuur sterft uit.

De cijfers over de biodiversiteit in Vlaanderen uit het *Natuurrapport Vlaanderen 2019*¹ liegen er niet om. Van onze 66 zoogdieren zijn 30 (!) soorten in gevaar — regionaal uitgestorven, ernstig bedreigd, bedreigd of kwetsbaar. Van onze 161 broedvogels staan maar liefst 67 soorten acuut onder druk. Van onze 22 inheemse amfibieën en reptielen 10. Van de 71 dagvlinders 56.

9 van 19 ‘houtbewonende bladsprietkevers’ — sprookjesachtige vliegende herten, neushoornkevers en gouden torren. 11 op 36 lieveheersbeestjes. 20 op 62 water- en oppervlaktewantsen. 21 op 42 zoetwatervissen en prikken.

In Vlaanderen is één op vier bomen ziek.

Aan de andere kant van de planeet krimpt het Amazonewoud, de grootste groene long ter wereld, zienderogen. In Florida vallen tegen de ochtend de leguanen bevroren uit de bomen. In Zuid-Australië en Nieuw-Zuid-Wales razen over een nauwelijks voorstelbaar groot gebied de ergste bosbranden die het land ooit heeft gekend. Honderden miljoenen bomen, meer dan twaalf miljoen hectare land en een miljard dieren gingen in vlammen op. Maar ook tientallen mensen lieten het leven en duizenden huizen werden verwoest. We staan erbij en we kijken ernaar. Voorlopig zijn het (voor ons nog) beelden op beeldschermen. Is het echt zò erg dan? Is het *virtual reality*?

De biosfeer staat onder druk.

In de eerstkomende decennia dreigen over de hele wereld *een miljoen* plant- en diersoorten van de aardkorst of de oceaانبodem te verdwijnen — één soort op acht². Over drie generaties. Het zijn fenomenale, onvoorstelbare cijfers die ons zouden moeten laten duizelen. Het is het verlies van even zovele complexe levensvormen met een bewustzijn die miljoenen jaren nodig hadden om te evolueren tot wat ze vandaag zijn. We spreken over bijna 23 procent van alle vogels, 25 procent van alle planten, 33 procent van alle koraalriffen, 40 procent van alle amfibieën, 10 procent van alle insecten en meer dan een derde van alle zeezoogdieren. De huidige uitstervingsnelheid is met deze cijfers tientallen ‘of honderden’ keren hoger dan de gemiddelden gedurende de afgelopen tien miljoen jaar — niemand kan het met zekerheid zeggen. Bovendien voltrekt deze rampspoed zich steeds sneller. Een ongeluk komt te paard en gaat te voet.

In de eerstkomende decennia dreigen over de hele wereld een miljoen plant- en diersoorten van de aardkorst of de oceaانبodem te verdwijnen — één soort op acht.

De instorting van de natuur brengt ons in buitengewoon gevaarlijk vaarwater. Op cruciale terreinen is natuur namelijk zonder meer een essentiële voorwaarde voor ons menselijk bestaan. Natuur is de onvervreembare basis van onze gezondheid (lucht-, water- en bodemkwaliteit, klimaatregeling en verkoeling, koolstofopslag, medicijnen, genetisch kapitaal, ongediertebestrijding), onze voedselveiligheid (pollinatie/bestuiving), onze economieën (energie, hulpbronnen), onze levenskwaliteit (mentaal welzijn). Natuur levert vitale en vaak onvervangbare baten aan de mensheid: de zogenaamde ‘ecosysteemdiensten’.

Omwille van al die milde en gulle gaven zouden we natuur moeten koesteren in plaats van haar te plunderen. Dat zou een vanzelfsprekendheid moeten zijn. Nochtans zitten we op ramkoers met de planeet.

Velen broeden op oplossingen: wetenschappers — geografen, geologen, oceanografen, klimatologen, biologen, ecologen, sociologen — maar ook beleidsmakers, juristen, economen, ingenieurs, ruimtelijke planners, filosofen, kunstenaars, journalisten, futurologen. Ook de burger laat zich niet onbetuigd met gemeenschapsinitiatieven (o.a. Klimaatcoalitie, Youth4Climate, Sign for my Future) en burgerwetenschap of met voorzichtige nieuwe handelingen in het dagelijkse leven: minder consumptie, minder plastic, minder vlees, minder auto, minder vliegtuig, de korte keten.

Maar is het voldoende en is er nog tijd? Want tijd is niet te koop.

Van de kroon en het hoofd

Het is ruim onvoldoende en er is nauwelijks nog tijd. Het beleid rond het herstel van de natuurlijke biodiversiteit sleept aan. De aanhoudende problemen en vooruitzichten tijdens de komende decennia zijn 'ontmoedigend'. Dat staat in vette letters te lezen in het rapport over *Het milieu in Europa – Toestand en Verkenningen 2020 (SOER 2020)*³ van het Europees Milieu Agentschap dat als taak heeft betrouwbare en onafhankelijke informatie over het milieu te verstrekken en dat ijvert voor duurzame ontwikkeling bij beleidsmakers en het grote publiek.

Het Agentschap onderstreept dat het gevoerde Europese beleid doeltreffender is gebleken in het verminderen van de druk op het milieu dan in *het beschermen van de biodiversiteit en de ecosystemen (en de gezondheid en het welzijn van de mens)*. Het bevestigt dat de impact van de achteruitgang van de biodiversiteit *net zo catastrofaal is als de klimaatverandering*.

'Het is duidelijk dat natuurlijk kapitaal nog niet beschermd, in stand gehouden en verbeterd wordt in overeenstemming met de ambities van het Zevende Milieu-Actieprogramma waarin wordt gesteld dat tegen 2050 de biodiversiteit wordt beschermd, naar waarde geschat en hersteld op manieren die de veerkracht van onze samenleving versterken. Geringe percentages van beschermde soorten (23 procent) en habitats (16 procent) verkeren in een gunstige staat van instandhouding. Europa ligt niet op schema om te voldoen aan de algemene doelstelling om het verlies aan biodiversiteit tegen 2020 een halt toe te roepen. Europa heeft de streefcijfers bereikt voor de aanwijzing van beschermde terrestrische en mariene zones en bepaalde soorten zijn hersteld, maar de meeste andere streefcijfers zullen waarschijnlijk niet worden gehaald⁴.

Het heeft er nochtans alle schijn van dat we met de voorliggende vakkennis steeds beter weten wat ons te doen staat. *Nu te doen staat*: de volgende tien jaar zouden cruciaal zijn als we de op hol geslagen temperaturen die alles te maken hebben met onze ongeremde uitstoot van koolstof en ander broeikasgas onder een beheersbare opwarming van +1,5°C willen houden. Het is onze allerlaatste kans om een evenwicht te creëren tussen ecologische, economische en maatschappelijke functies. Dan nog is het realistisch te geloven dat de zeespiegel tegen 2100 met twee tot drie meter stijgt.

Het is onze allerlaatste kans om een evenwicht te creëren tussen ecologische, economische en maatschappelijke functies.

Hier en nu moeten handel en economie wereldwijd worden herdacht, vergroend, verduurzaamd, circulair en klimaatneutraal gemaakt. Europa moet een Unie worden van Wind en Zon⁵. Fossiele brandstoffen als olie, steenkool en gas maar ook kernenergie moeten worden losgelaten. Klimaatneutrale energiebronnen komen in de

plaats. We zullen zuiniger moeten omspringen met natuurlijke hulpbronnen, met kostbaar water en met elektriciteit. Plastic weren, investeren in onderzoek naar alternatieve

materialen, minder vervuilend reizen. Dat alles *'in order to leave for future generations a planet that is healthy and habitable by all species'* (David Attenborough).

In België hinken we alvast buitengewoon overtuigend achterop: met de huidige beleidsmaatregelen vermindert ons land zijn koolstofuitstoot tegen 2030 met 13,3 procent, ver onder de 35 procent die op Europees niveau werd vastgelegd. We hebben in ons land niets minder dan een nationaal pact nodig waarin de ernst van de toestand wordt erkend, waarschuwt Hans Bruyninckx⁶, de uitvoerend directeur van het Europees Milieu-Agentchap. Hij vergelijkt een dergelijk charter warempel met het sociaal pact van na de Tweede Wereldoorlog.

Gelukkig is er Europa dat sterk inzet op het klimaatneutraal maken van het oude continent.

De *Green Deal*. Visie. Ambitie. Daadkracht. Vrouwe Justitia. Verplichting afdwingend wetgevend apparaat. Ook voor laffe lidstaten die alleen maar schulden maken.

De klimaatopwarming is wel degelijk de achtergrond waartegen de Zesde Extinctie zich afspeelt. Nochtans is het bijlange niet de enige bepalende factor. 75 procent van het aardoppervlak is significant aangetast door cultureel gebruik, 66 procent van de oceanen ondergaat een 'cumulatieve impact', meer dan 85 procent van de *wetlands* gingen verloren⁷.

Om het verlies aan natuur, de erosie van de biodiversiteit en de instorting van ecosystemen terug te dringen zullen we op nooit geziene schaal moeten investeren in natuurherstel, in natuurbescherming en in soortenbeleid. Wereldwijd de ecosystemen van zeeën, oceanen en terrestrische landschappen in hun integriteit herstellen, bossen aanplanten, het vasteland verwateren, grotere en beter verbonden leefgebieden creëren voor planten en dieren. Letterlijk ruimte maken voor natuur. Robuuste natuur.

In Vlaanderen is *vijftien jaar* na het verstrijken van de einddatum in het Natuurdecreet slechts 74 procent van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) afgebakend. Van de natuurverbindingen (bijvoorbeeld eoducten) is in diezelfde tijdspanne nog zo goed als geen werk gemaakt. *Eenentwintig jaar* na het uitzetten van de doelen in de planologische bestemmingsplannen voor bos-, natuur- en reservaatgebied (Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen) is in 2019 slechts 40 procent van het vooropgestelde bos-, natuur- en reservaatgebied gerealiseerd⁸. De vooropgestelde ambities zijn daarenboven slechts de absolute ondergrens voor de garantie op instandhouding van de actueel aanwezige, waardevolle natuur.

We zijn goed bezig ons zélf de kroon van het hoofd te nemen.

Er is nood aan een mondiaal plan van aanpak met integrale ('systemische') maatregelen — investeringen, beleid en activiteiten. Er is nood aan een mentaliteitsverandering bij alle betrokkenen, dus bij elk van ons.

Ook voor natuurherstel zijn de oplossingen bekend. Talloze waardevolle, wetenschappelijk uitgekende, complementaire en realistische modellen liggen klaar.

De Verenigde Naties communiceren 30 procent van de aarde te willen beschermen tegen 2030, veel meer dan de huidige 15 procent voor land- en zoetwaterbiotopen en 7 procent voor mariene gebieden.

Op aarde ligt nog negenhonderd miljoen hectare land, geschikt voor boomaanplant, braak. Volledig bebost kan deze partij grond 205 gigaton koolstof opslaan en de opwarming van de aarde onder het kantelpunt van +2°C houden⁹. Tenzij dit scenario een excuus is om de komende vijftig jaar lekker te blijven stoken, rijden, vliegen en verbranden.

En wat te denken van het Linnaeus-project van de Schotse ‘planetair filosoof’ Jonathan Ledgard¹⁰, een voorstel waarbij mensen van over de hele wereld zich kunnen ‘abonneren op de planeet’. In de wetenschap dat de grootste biodiversiteit op aarde zich bevindt bij de armste en snelst groeiende bevolkingsgroepen die dankzij dit natuurlijk kapitaal *de facto* een cruciale speler zijn in de natuurbeschermingsproblematiek, ontwikkelde Ledgard een protocol voor het maandelijks doneren aan dieren en planten. De ingezamelde gelden worden met behulp van ‘slimme computers’ overgedragen aan gemeenschappen uit de periferie, die voor de duurzame bescherming van de biodiversiteit binnen hun natuurlijke leefomgeving een vergoeding krijgen: als dat geen dubbele verzilvering is.

De zandloper

Met de zesde uitstervingsgolf voelt het alsof we, zonder het goed te beseffen, een zandloper hebben omgedraaid — een voor ongeveer de helft met fijn zand gevulde tijdmetre die bestaat uit twee holle glazen kegels die door een nauwe opening met elkaar in verbinding staan (Van Dale). Het is alsof er vlak voor onze neus in de natuur een leegloop plaatsvindt die ons zenuwachtig maakt, ons ontmoedigt en benauwt, ons hypnotiseert of juist frenetieke actie ontketent. Het heeft er alle schijn van dat we slecht zijn voorbereid. We slaan wild om ons heen.

Sommigen vinden dat het allemaal nogal meevalt, dat ook de mens *natuur* is en zijn handelingen daardoor *de facto* ethisch neutraal. Anderen vestigen hun hoop op nieuwe technologieën om de eerder vermelde baten (ecosysteemdiensten) over te nemen van de natuur. Weer anderen wijzen goedgehumt in de richting van ‘nieuwe natuur’: in de stad komt immers iets nieuws in de plaats. Rare motjes in de metro van Londen. De grappige McFlurry-egel. De kleine stadsmereel (*Turdus urbanicus*)¹¹.

Maar vergeten we niet ten eerste dat het juist bijzonder is aan de mens dat hij over een moraal beschikt, ten tweede dat het een illusie is te willen hopen op alles zaligmakende oplossingen van technologie alleen en ten derde dat we de gevolgen van de ‘nieuwe’, rare, uitgedunde, veranderende natuur niet kennen. De veerkracht van de natuur is inderdaad formidabel. Maar de natuur is wel onomstotelijk uit balans. De nieuwe fenomenen die we rondom ons zien ontstaan, zijn ongezien in de menselijke geschiedenis. We weten ze niet goed te duiden. We kunnen met andere woorden beter voorzichtig zijn. Voorzichtigheid is de moeder der wijsheid.

Uiteindelijk draait het in de natuur- en milieuproblematiek allemaal om tijd. En tijd is niet te koop. Om geld dat je maar één keer kunt uitgeven. Om economie en onhoudbare groei (extractie, productie, transport, consumptie). Om levenskwaliteit (gezondheid, welvaart, persoonlijk geluk), in onze hoogtechnologische en neoliberale samenleving vaak herleid tot overvloed en comfort — *commodity* beschouwd als een ‘grondrecht’ waar wij niet graag op willen toegeven. Onder de grasmat gapen armoede, groeiende sociale ongelijkheid, overbevolking. Dat zijn de donkerste wolken van allemaal.

Of we laten de boel verrotten. Of we houden onszelf een spiegel voor, zetten de tering naar de nering en laten de werkelijke graad van onze beschaving zien. In het bewustzijn van onze ‘historische schuld’.

Een weg uit het tekort

Van het beleid verwachten we intussen garanties voor een toekomst in veiligheid — duurzame bescherming van ons landgebruik, onze gezondheid, onze voedselveiligheid, onze welvaart en mobiliteit. Politieke, sociale, economische en juridische kaders die werken. Investerings in natuur en technologie. Visie. Solidariteit. Snelheid. Solide, integrale en geruststellende oplossingen. En dat alles bij voorkeur zo realistisch, goedkoop en pijnloos mogelijk.

En toch. De politiek loopt mank zonder het vertrouwen van de burger en zonder draagvlak.

Wat dat vertrouwen betreft moedigt de Nederlandse ‘duurzaamheidscelebrity’ Marjan Minnesma (die succesvol een zaak aanspande tegen de Nederlandse Staat wegens diens nalatigheid in de reductie van uitstoot van broeikasgas) bewindvoerders aan om over onpopulaire maatregelen (die op korte termijn geen politieke winst garanderen) anders en beter te communiceren. Ze is er namelijk van overtuigd dat ‘als de overheid de burger uitlegt dat er over dertig of veertig jaar iets heel vervelends gaat gebeuren en zij hem daarvoor zo veel mogelijk wil behoeden, hij misschien wel luistert. Alleen vertikken de overheden dat te doen. Hun boodschap blijft: we gaan rustig aan doen. Eerst willen we draagvlak creëren, is de mantra. Neen: dat is een valse tegenstelling. Veel dingen die burgers moeten doen, zijn best betaalbaar.’¹²

In een gezamenlijke bijdrage in *De Standaard*¹³ merken Manu Claeys en Luc Huyse op dat politici de uitdaging niet (alleen) aan kunnen:

‘In het klimaatdebat zal de groei van een draagvlak van onderuit moeten komen, van de burgers. Het is belangrijk dat we dat beseffen. Als we verandering willen, moeten we tonen dat we er klaar voor zijn. Pas dan zal wie verkozen is, volgen. De burgermaatschappij bepaalt nu eenmaal de koers, leert het verleden ons, ministers en parlementsleden het tempo. Ook daarom kunnen onze politici niet op eigen kracht tot een duurzaam klimaatbeleid komen. Wat het klimaatbeleid nodig heeft, is meer politisering van de burgers, in de zin van mobilisatie en zelforganisatie.’

Wij burgers zijn dat draagvlak. Het is onze plicht om onze politici aan te porren en aan te moedigen. Daar is een heel mooi Frans woord voor, *le civisme*: burgerdeugd, burgerzin. De *klimaatjongeren* zijn in deze een lichtend voorbeeld. Nu komt het erop aan ook voor het *natuur*beleid een krachtig signaal te geven. Die signalen zijn er intussen. Al gaat men voor het afdwingen van een ambitieus natuurbeleid (nog) niet massaal expliciet de straat op.

Met heel eenvoudige handelingen geven we nochtans meer en meer wijdverbreid te kennen dat het ons menens is.

Met een groene gevel, een dak waarop een mussen- of een gierzwaluwenkast, een voederplank, een insectenhotel, een tuintje met inheems groen, een egelhuis, een composthoop of een regenton doen heel velen onder ons iets aan het habitatverlies. Ook zij die geen (of lokaal gekweekt) vlees consumeren dragen bij: de houtkap in het regenwoud is voor 80 procent aan veeteelt gerelateerd.

Met terreinwerk in een natuurreservaat, een boomplantactie of, drastischer, door ervoor te kiezen kleiner en/of in de stad te wonen, zetten velen zich in voor landschapsherstel.

Zij die bewust kiezen voor de vruchten van biologische of biodynamische landbouw bespoedigen de ontmoediging van pesticidengebruik.

Samen dringen we vervuiling terug door plastic tot het absolute minimum te reduceren, agressieve wasmiddelen te weren, haard of barbecue minder vaak aan te steken, ons aan te sluiten bij een middenveldvereniging. Natuurpunt vzw, de grootste natuurbeschermingsorganisatie in Vlaanderen, telt intussen ruim 107.000 leden — dat komt ongeveer neer op het aantal inwoners van een stad als Leuven.

We beperken verstoring door allemaal samen een beetje meer thuis te blijven.

Onze invasieve soorten kunnen we in de nabije toekomst misschien zelfs opeten — denk aan de Schipholganzencroquette of het rivierkreeftenspiesje van de Keuken van het Ongewenst Dier in Nederland.

Er zijn honderden zonet duizenden opschonende keuzes die we maken.

Ik maak me sterk dat we ondanks een gevoel van verlies (aan territorium, aan actieradius, aan overvloed) meer levenskwaliteit halen uit deze bewustwording en deze

nieuwe ethiek of minstens *hygiène de vie*. Door concreet deel te nemen aan de bescherming van het natuurlijke leven ervaren we het leven zelf meer als een geschenk.

Door concreet deel te nemen aan de bescherming van het natuurlijke leven ervaren we het leven zelf meer als een geschenk.

Door ons met allerlei kleine maar slimme handelingetjes in te zetten voor de levende natuur, waarbij we het alledaagse leven als het ware heruitvinden — wat langzamer en bedachtzamer in

het leven staan, ontspullen, consuminderen, versoberen, de-moderniseren en ons tegelijk engageren, leven we authentieker. Ervaren we het leven meer holistisch. Komen we

dichter bij de kern van ons bestaan. Weg van het spektakel en dichters bij het mysterie — de simultane felheid en fragiliteit — van het fenomeen mens in de uitgestrektheid van het heelal.

‘Een andere weg uit het tekort’, schrijft de Nederlandse Annemiek Leclaire¹⁴, ‘is willen wat niets kost. Wildzwemmen, over de dijk fietsen, vrienden ontmoeten. Lezen. Met kinderen kletsen. Podcasts beluisteren. De zon zien opkomen en ondergaan. Dit is de lust waarvan ik een vertaling zag in het gedicht *Momenten* dat aan Jorge Luis Borges wordt toegeschreven. Want, voor het geval je het nog niet weet, dit is waar het leven van gemaakt is: momenten. Mis niet het nu.’

De natuur is het leven zelf

Opkomen voor de biodiversiteit en voor natuurherstel veronderstelt een vernieuwde houding tegenover dier en plant: een *nieuwe alliantie* met de biosfeer. Het afleggen van het kleed van superioriteit tegenover de wilde natuur en het pre-culturele (de mens is niet het eindpunt van natuur en cultuur). In plaats daarvan solidariteit met de natuur. Aandacht en ontzag voor andere levensvormen, voor andere manieren van bewoning van de aarde, voor andere manieren van zijn.

In *The Camille Stories. Children of Compost*¹⁵ schetst de Amerikaanse feministisch sociologe Donna Haraway een prikkelend beeld van wat een dergelijke solidariteit dan wel zou kunnen zijn: een bloeiende *multispecies* toekomst. Haar *Stories* zijn een geëngageerd narratief van bloei en overvloed ondanks een setting van rampzalige vernieling en verarming. Ze lezen als een bizarre, bevreemdende en redelijk angstaanjagende fabel die zich afspeelt in de periode 2025-2425 en eindigt in een situatie waarbij de wereldpopulatie (van gewone én hybride menselijke wezens) geslonken is van 10 tot 3 miljard bewoners.

Bij de Kanawharivier in West Virginia ontstaat een nieuwe gemeenschap, New Gauley, zo genoemd om land en rivier te eren die door de mijnindustrie waren verwoest. Een experimentele nederzetting van mensen op de vlucht voor natuurverlies, klimaatverandering, sociale desintegratie, overbevolking, oorlog en migratie, op zoek naar alternatieve manieren van leven in zorgzame en intieme symbiose met de natuur (symbiosis). Een vreedzaam en recycleerbaar model: de *Community of Compost*.

Kernwaarden van de ‘compostisten’ zijn vriendschap, vreugde, gastvrijheid, herdenking en spel. Veel aandacht wordt besteed aan het vertellen van verhalen, aan kunst en aan wetenschap — in het bijzonder de EcoEvoDevoHistoEthnoTechnoPsychoStudies. Kinderen (*Children of Compost*) zijn een zeldzaam en kostbaar goed en het krijgen van kinderen is een sterk gestructureerde, collectieve beslissing. Elk kind heeft minimaal drie ouders. Het kan naar keuze ofwel als ‘klassiek’ mensenkind (*non-sym*) geboren worden of het wordt opgeladen met een dierlijke *symbiont*, genetisch ‘aangevuld’ met een aantal cellen, moleculen en micro-organismen van een vrijelijk gekozen dier, bij voorkeur een kwetsbare soort en een lange-afstandsmigrant. Met dit dier heeft het *sym*-kind een geprivilegieerde band. Het draagt het hele ecosysteem dat zich rond de soort uitstrekt lichamelijk en mentaal met zich mee. Het wordt zelf een nieuw soort ‘mens/dier’ in symbiose met een bonte verzameling andere levende wezens. Het *sym*-kind

ziet er ook anders uit. Als het de monarchvlinder als totem heeft krijgt het rupsachtige strepen in zijn jeugd, naderhand een harige huid, glimmende oranjerode en zwarte vegen, antennes, de zintuiglijkheid van de vlinder. Het *sym*-kind ziet en ruikt anders. Het denkt anders. Het handelt anders. Het reist anders. Het ervaart en reageert op de wereld als mens én als vlinder.

The Camille Stories zijn een griezelige en in zekere zin provocerende utopie.

De beeldspraak van Donna Haraway met de suggestie tot ‘verknoping’ van de mens met niet-menselijke dieren spreekt mij persoonlijk sterk aan. Ik vat het op als een uitnodiging om manieren te bedenken om te verbloemen, te vervlinderen, te verdierlijken.

Elk afzonderlijk dragen wij de hele biologische geschiedenis van de aarde in ons lichaam. Bij de geboorte van een kind of, vroeger nog, in het aanschijn van de echografie van een nog onvoldragen menselijk leven, staan we daar nog wel eens bij stil. Hechten we ons aan dat geheugen.

We zijn anno 2019 en nog altijd bezoekt één op vier Vlamingen nooit een bos of een natuurgebied¹⁶.

Er is dus nog werk aan de winkel. Om de bewonderende blik om te buigen van SUV's naar veldleeuweriken (-92% sinds 1970), van computerschermen en Apps naar houtbewonende bladsprietkevers.

We zijn anno 2019 en nog altijd bezoekt één op vier Vlamingen nooit een bos of een natuurgebied

Laten we het cataract van onze ogen verwijderen: we kunnen écht niet zonder wilde natuur. Alleen al de rampzalige instorting van insectenpopulaties bedreigt onze voedselveiligheid. Meer dan 75 procent van de types voedselgewassen inclusief fruit en groenten en enkele van de allerbelangrijkste handelsgewassen zoals koffie, cacao en amandelen rekenen op dierlijke bestuiving¹⁷.

Zonder wilde planten en dieren overleven we trouwens in het beste geval zeer eenzaam in een tijdvak dat Edward O. Wilson het *Ereemoceen* noemt, ‘het Tijdperk van de Eenzaamheid, eigenlijk het tijdperk van de mens, onze gedomesticeerde planten en dieren, en onze akkers over de hele wereld, zo ver het oog reikt’¹⁸. Is dat wat we willen nalaten aan onze kinderen en kleinkinderen?

In zijn eigen woorden ‘veroordeeld tot de vergetelheid op een plastic stoel in een cel waarvan de stalen deuren vergrendeld zijn’, schrijft de totaal van de buitenwereld afgezonderde Turkse auteur Ahmet Altan in zijn geschrift *Ik zal de wereld nooit meer zien. Aantekeningen uit de gevangenis*¹⁹ over wat hem, behalve het schrijverschap, nog op de been houdt en mentaal gezond houdt.

Het is de gedachte aan de natuur, een inclusieve natuur bezongen als een *Bühne* waar menselijke en niet-menselijke fenomenen naar elkaar toe neigen — zonnestralen, trekvogels, herfstregens, noordenwind, de Donau, vuurfakkels, sneeuw en mens tegelijk. Het is buitengewoon ontroerend om dit te vernemen van iemand die, behalve van een

beperkt zicht op het luchtruim via de 'kleine met stenen geplaveide binnenplaats overspannen met een stalen kooi', totaal van elke glimp van natuur verstoken is.

Op zomerochtenden, wanneer de eerste zonnestralen langs de kale tralies naar binnen komen en als stralende pijlen in mijn kussens schieten, hoor ik het vrolijke tjilpen van de trekvogels die een nestje hebben gebouwd onder het afdak van de binnenplaats, en het specifieke gekraak van de lege waterflesjes die de naburige gevangenen pletten.

Ik word wakker met het gevoel alsof ik me bevind in de villa met de grote tuin waar ik mijn jeugd heb doorgebracht, of om de een of andere reden, en ik weet echt niet waarom, in een van de hotels in de vrolijke Franse straatjes in de film Irma la Douce.

Wanneer ik wakker word met de herfstregens die tegen de tralies slaan, de furie van de noordenvind met zich meevoerend, begin ik de dag op de oevers van de Donau, in een hotel met brandende fakkels ervoor die iedere avond ontstoken worden. Als ik wakker word met de fluistering van de sneeuw die zich in de winter tussen de tralies ophoopt, begin ik de dag in die datsja met een raam aan de voorkant, waar dokter Zhivago zijn toevlucht zocht.

Tot op de dag van vandaag ben ik nooit in de gevangenis wakker geworden, niet één keer.

Vanuit de diepste krochten van een Turkse gevangenis bezingt Ahmet Altan de natuur. In brede strofen, verlangend, liefdevol.

De natuur is het leven zelf. De stem van Altan is die van een verre Orpheusspotvogel. We horen hem. Luisteren we ook?

Van de schoonheid, de kleur, de geur van een roos als die verwelkt is

Blijft alleen een woord over

Haar naam²⁰.

Bio

Barbara De Coninck (Brugge, 1965) is actief in de wereld van theater, kunst en letteren. Ze is laureate van de Prijs voor Biologie Jacques Kets (KMDA, 1983) en een groot liefhebber van ornithologie. In 2018 kwam haar eerste boek uit, *De Staartpen van de vuurvogel*. Over vogels, rituelen en rouw (Academia Press). Momenteel werkt ze aan een bundel opstellen over biodiversiteit (*Vogelzalf. Over de nabijheid van vogels*).

Noten

1. *Natuurindicatoren 2019, Toestand van de natuur in Vlaanderen. Cijfers voor het beleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 (3)*, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. Vriens L., Demolder H., Adriaens T., Bayens R., Boone N., De Beck L., De Keersmaeker L., De Knijf G., De Smet L., Devisscher S., Devos K., Geeraerts C., Jansen I., Maes D., Neiryck J., Onkelinx T., Paelinckx D., Sioen G., Thomaes A., Thoonen M., Van Den Berge K., Van der Aa B., Van Gossum P., Van Landuyt W., Van Reeth W., Vermeersch G., Verreycken H. & Verschelde P. (2019)
2. *IPBES (2019): Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. S. Diaz, J. Settele, E.S. Brondizio E.S., H.T. Ngo, M. Guèze, J. Agard, A. Arneeth, P. Balvanera, K.A. Brauman, S.H.M. Butchart, K.M.A. Chan, L.A. Garibaldi, K. Ichii, J. Liu, S.M. Subramanian, G.F. Midgley, P. Miloslavich, Z. Molnar, D. Obura, A. Pfaff, S. Polasky, A. Purvis, J. Razzaque, B. Reyers, R. Roy Chowdhury, Y.J. Shin, I.J. Visseren-Hamakers, K.J. Willis and C.N. Zayas (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany: 56 pages
3. *Het milieu in Europa – Toestand en Verkenningen 2020 (SOER 2020)*
4. zie 3
5. Mathias Bienstman, *Op eigen kracht. De bevrijding van gas, olie en kernenergie*, Borgerhoff & Lambergts, 2017
6. Dominique Minten, Korneel Delbeke, *Interview. Hans Bruyninckx, directeur Europees Milieuagentschap, De Standaard, 23-24 november 2019 'De druk vanuit Europa op ons land zal de komende jaren alleen maar toenemen, want België hinkt helemaal achterop. Met de huidige beleidsmaatregelen zal ons land tegen 2030 zijn CO-uitstoot met 13,3% verminderen, ver onder de 35% die Europees werd vastgelegd en die door (Europees commissaris) Frans Timmermans nog aangescherpt zal worden.'*
7. zie 2
8. zie 1
9. *Science*, juli 2019
10. Kasper Goethals, *Het revolutionaire plan van Jonathan Ledgard, De Standaard, DS Weekblad, 11-12 januari 2020*
11. Menno Schilthuizen, *Darwin in de stad. Evolutie in de urban jungle*, Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen, 2018
12. Dominique Minten, *Willen we echt 200 miljoen mensen op drift? Interview met Marjan Minnesma, klimaatvoorvechtster, De Standaard, 13-14 oktober 2018*
13. Manu Claeys & Luc Huyse, *Politici kunnen de uitdaging niet (alleen) aan, De Standaard, 2-3 februari 2019*
14. Annemiek Leclaire, *Minder moeten, meer leven (deel 3)*, Vrij Nederland, juni 2018
15. Donna J. Haraway, *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*, Duke University Press, Durham and London, 2016
16. zie 1
17. zie 2
18. Edward O. Wilson, *Half-Earth. Our Planet's Fight for Life*. Liveright Publishing Corporation, New York/London, 2016 / 'the Age of Loneliness, basically the age of people, our domesticated plants and animals, and our croplands all around the world as far as the eye can see'
19. Ahmet Altan, *Ik zal de wereld nooit meer zien. Aantekeningen uit de gevangenis*, vertaald uit het Turks door Hamide Dogan, De Bezige Bij, Amsterdam, 2019
20. *Of the beauty, the colour, the perfume of a rose when it wilts.. only a word remains: its name.* Jean-Jacques Annaud, *The Name of the Rose* (film), 1986